

ב: תורה אור השלם

מאימתי פרק ראשון ברכות

מסורת הש"ס

1. ואנחנו עושים במקל אבן וחיובי מתיקין קרמיקים ועל אבן הקוביות: נחמיה ד טו
 2. גם בפת והיא אמרתי לעם איש ונצור ולינו בתוך יירשקם והיו לנו הלילה משמר ויהיו מקלאבא: נחמיה ד טו

1. ואנחנו עושים במקל אבן וחיובי מתיקין קרמיקים ועל אבן הקוביות: נחמיה ד טו
 2. גם בפת והיא אמרתי לעם איש ונצור ולינו בתוך יירשקם והיו לנו הלילה משמר ויהיו מקלאבא: נחמיה ד טו

מוסף רש"י

במערבא. אהן יטאל (ב"ם ד). דמחשבי. ממעינין (מגילה ב). ומקמי. מקדימן (ש"ס ת"ג). והיו לנו הלילה משמר. ש"מ היו זמן שמקום מלאכה קרי יום, ולא קרומא משמטא (ש"ס). כהרף עין. כשעור קרית עין נרפין ולא חזקה (ש"ס ד). זה נכנס וזה יוצא. הלילה נכנס והיום יוצא, וילא ילמא זה עט כעמך זה, כסא מתפרסם קרי בין יום ומלך זה דמקמי הכי הוי יום מלא (ש"ס).

מוסף רש"י

במערבא. אהן יטאל (ב"ם ד). דמחשבי. ממעינין (מגילה ב). ומקמי. מקדימן (ש"ס ת"ג). והיו לנו הלילה משמר. ש"מ היו זמן שמקום מלאכה קרי יום, ולא קרומא משמטא (ש"ס). כהרף עין. כשעור קרית עין נרפין ולא חזקה (ש"ס ד). זה נכנס וזה יוצא. הלילה נכנס והיום יוצא, וילא ילמא זה עט כעמך זה, כסא מתפרסם קרי בין יום ומלך זה דמקמי הכי הוי יום מלא (ש"ס).

רבינו הגנאל

ורמינו מאימתי וכו' משגינה נכנס לאכול וכו' עד שעה שעומד ליטב מתוך סעודה. הכי רבינו: עד שעה שעומד ליטב.

רב ניסים גאון

הכוננים כדכתב (ויקרא י"ב) וכן כי יקנה נפש ומירב (יבמות ט"ז) מנין לכתוב שנשא אשה וקנה עבדים שיאכלו בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה נפש ומירב לאשתו שקנהה עבדים שיאכלו בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה נפש קנין ספקו קנין שקנה נפש אוכל ורשאי הכהן למוכרה לתרומה לכהן אחר לפי שהוא ספקו ואסור לאכלו כלה רחיצת ידים אלא מותרת לטבול יום אחר עד צאת הכוכבים ואם נפל חלק אחר של תרומה לתוך צ"ט חלקים של חילוף נאסר הכל לישראל ועשה הכל בתרומה שאל לישאל הותר לאכלה ואינה מותרת אלא לכהן לטבול אכל אם נפל חלק אחר של תרומה לתוך ק' של חילוף מפרשי מכה חלק אחר ונתנו לבין והשר מותר לישראל הרי אלו בתרומה מה שאין כן במעשר (בבבא מציעא כ"ב) ושנ"א: אהרן הכהן והכרובים (ש"ס ח"ג) החרומה הכרובים נכסי כהן הו' חייבינו ע"ה מיתה וחומש ואסורין לזרים ועליון א"י ומאה ועשרים רחיצת ידים והערב משם הרי אלו בתרומה בכוכבים מה שאין כן במעשר. והחומר: שישנן בקדוש שהוא קרוי קרבן מפני שמקטיר ממנו אפרו והלבוז על בני המזבח ואם היה מחשבת כהן המקריב באחת מחצבתו הארבע שתי שחיטה וקבלה והולכה ורחיקה אם משבת בשחיטה וזרוע דמה או להקטיר אמריה למחרת אחר היום או אם יתשב באחת הארבע העבודות לוכל המזבח כותב בשר חזק לזמנו נעשה אותו הובט פיגול ונפלה במחשבה שחשבה בשעת עבודה כדכתיב (ויקרא י"ד) לא יתשב לו פגול וישנין (בבבא מציעא כ"ב) במחשבה נכנס וכל מה שישתיר ממנו עד שיעבור הנה והזמן הקצוב לו כבר נעשה נותר כדכתיב (ויקרא י"ט) ביום זבחה יאכל וממחרת הותר וגו' הפגול והותר אם אוכל אדם מהן כותב במיד חייב ובושוג חייב וטאת כדתיב (כריתות ב"ב) ל"ו כריתות בתורה ומתן האוכל לים דם ונותר ופגול על אלו חייבין על דוונן כרת ועל שגגתם וטאת וכן נמי האדם הטמא אם יאכל כותב במזבח הקדשים במיד חייב כרת כדכתיב (ויקרא ז') והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמי' [וגו' וטומאתו עליו ונכרתה] ואם בושוג אכל חייב קרבן עולה ויורד היינו שאמר בו הכתוב (ש"ס ח') ואם לא תגיע ידו ואם לא תשיג ידו וכל קרבן שחלק בו הכותב בין עשיר לפני נקרא עולה ויורד והחטאת המתחייב בה על החלב ועל הדם והפגול והותר וכלל המנויין בשמנונה היא חטאת קבוצה בין כל בין עשיר שיהיו בה ואינה לפירושה דקרבן עולה ויורד המתחייב בו טמא שאכל את הקדש בבושת (ויקרא ו') ונפש כי חטאת ושמטה בפסוק שני ונפש אשר נתג בער טמא לפי שהשלים הענין בפסוק השלישי ודכתיב ונותר הוא ודאי ואם וטמא מעינין באלו הפסוקים אין אנו וולתי זכרון וטומאה לא וטומאה לא יתור וכבר ידענו כי כל אדם מישראל אם הוא נוגע בדבר טמא אינו חייב לאל לטוהר בלבד ואין עליו חטא בזה הדבר ולא

דילמא ביאת אורו הוא. פי' רש"י עד שזרח אורו של יום השמיני ומאז וטהר טהר גברא שיטהר האיש בהצלת קרבנותיו. ומימא לפירושו לפרוך אהיהו להערל (דף עד:) דהעריב שמשו אוכל בתרומה וכו' מנלן דביאת שמשו הוא. ועוד היכי מני למימר דמייירי צוריתה דלא צוריתה הוא הוה מני לנכנסת דקרא וזרח השמש וטהר כמו ממזרח השמש (במדבר כ"ג) או לשון יליאה כמו השמש ילא על הארץ (בראשית ט') ונקט בקרא וצא השמש אלמא דהיינו שקיעת החמה. ועוד דבסמוך קא מציעא ליה האי וצא השמש אי ביאת אורו הוא ופשיט מצרייתא וזכר לדבר וכו' תפשוט מנמניתא (הגנאים פ"ד) העריב שמשו אוכל בתרומה אלמא דהיינו ביאת שמש. וי"ל דה"פ חלמא דהאי וצא השמש וטהר ביאת שמש הוא ממש ומאז וטהר טהר יומא דהיינו לאת הכוכבים דילמא ביאת אורו הוא דהיינו תחלתה של שקיעת החמה והוא תחלת הנכנסתה ברקיע ועדיין יש שעות ציוס (א) חמש מילין עד לאת הכוכבים ומאז וטהר טהר גברא והשתא למתנימין דהערל לא קשה מידי דמני למימר (ו) העריב שמשו דהמש היינו ביאת אורו ואף מהמס לא תפשוט דהיינו לאת הכוכבים. משום הכי לאצטרך לאתויי הכא הצרייתא דלאת הכוכבים:

אם בן לימא קרא ויטהר. אף על גב דכמה מקומות כתיב וטהר. התם ליכא למיטעי אבל הכא דליכא למיטעי הוה ליה לנכנסת ויטהר: **משעה** שהעני נכנס לאכול פתו במלח. מימא אעני גופיה *מתי יתפלל דהא אמרת ומן אכילתו היינו ומן ק"ש ועיון שצא ומן ק"ש אסור להמיל צסקודה עד שיתפלל צרישא דתמיא לקמן (דף ד':) וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל פתו ומצדך וכל העובר על דברי ספמים חייב מיתה ויש לומר דזמן תפלה הו' קודם לזמן סעודה ולאו דוקא משעני נכנס לאכול אלא פורתא מעיקרא קאמר שעד שזינו לו סעודתו יקרא ויתפלל: **אע"פ שאין ראה לדבר.** ראה גמורה אינה דהא לא מייירי התם לענין ק"ש: **ואי ס"ד דעני קדים רבי חנינא היינו ר' אע"פ.** ולא מני למימר דעני קדים לקדוש היום אל קדוש היום קדים לשעורא דעני. ללא מסתברא לחלק כל כך צעורי ומן ספיצה דכלל ומניס הללו אית ציה: **אמר** ליה ר' יהודה והלא כהנים מבעוד יום הם מובלים מימא מיקשי ליה לנפשיה שהרי פלג המנחה מצטדד יום היא והוא אומר (לקמן דף ס"ז) מיד כשיצבור פלג המנחה הוי זמן תפלת ערבית. ויש לומר דלדידה לא קשיא ללא דריש כשכך וזקומן אכל לרצון דדריש קשיא דלינו ומן ספיצה: קשיא

דילמא ציאס אורו. שיאור השמש ציוס השמיני ויטהר האיש עצמו בהצלת קרבנותיו וטוהר יאכל: אם קן. דהאי קרא וטהר לשון אורי הוא נימא קרא ויטהר מאז וטהר: אדרי. לשון עבר נתפנה מן העולם השמש: מצרייתא. דקמני לקמן צשמעמין משעה שהכהנים (ו) נכנסין לאכול בתרומתן ורחיה לדבר לאת הכוכבים ש"מ אין כפרתן מעעכבתן: **משעני** שאין לו נר להדליק צסעודתו: **סיפא** ודאי פליגא אמטני. דקמני הכא עד שעה שעומד ליטער מתוך הסעודה והיינו לא כר' אליעזר ולא כרצנן ולא כרצנן גמלאל. דדריש וצסכךן תחלת זמן ספיצה וצצמתי' זמן עד שוף הסעודה הראשונה: **עני ופתי**. עני כל לילומי וכהן עומא לאכול בתרומה: **חד שעורא הוא.** לאת הכוכבים: **צערי צצכות.** ממריין לסעודה שהכל מוכן: **שאין ראה לדבר.** שהיוס כלה צצאת הכוכבים זכר לדבר איכא: **דמחשבי.** ועוין מלאכה צלילה משקיעת החמה עד לאת הכוכבים: **ומקמי.** ומשימין קודם היום דלימא יוס לא הוי עד הנן החמה והס מקדימין מעלות השחר דהוי כמו מהלך ה' מילין (פסחים דף ט"ג): **ס"פ** והיה לנו הלילה משמר. מקדאמר והיוס מלאכה אלמא האי דעבר מעלות השחר עד לאת הכוכבים יומא הוא. וזכר לדבר איכא דכל עת מלאכה קורא למזבז יוס: **ק"ד.** רוצ צני אדם [א] היינו עניים כלומר צני אדם צערי צצכות ועניים צימות החול חד שעורא הוא: **משעה שקדש היום צערי צצכות.** היינו צין השמשות ספק יוס ספק לילה וכיון דספק הוא קדש היום מספק: **משעה שהכהנים טונולס.** היינו קודם צין השמשות כדי שיהא להס קודם צין השמשות העריב שמש והכי אמרינן צצמה מדליקין (שבת לה.) דזמן טעזילה קודם צין השמשות מעט: **והלא כהנים מצטוד יוס הס טונולס.** רצי יהודה לטעמיה דלומר צצמה מדליקין צין השמשות כדי מהלך חצי מיל קודם לאת הכוכבים קרוי צין השמשות והוי ספק הלכך טעזילה דמקמי הכי מצטוד יוס הוא ולאו זמן ספיצה הוא ולקמן מפרש מאז אהדר ליה רצי מאזי: **נכנסין להספ.** אית דלמני צימות החול ואית דלמני צצצמות מכל מקום מאוחר הוא (לכולס): **והי מינייהו מאוחר.** הו' (לכולס) דעני לו דכתיב: **ה"ג** או **ס"ד דעני קודם ר' חנינא היינו ר' אליעזר:** צין השמשות דר' יהודה [ג] מהלך חצי מיל לפני צאת הכוכבים ודרצי יוסי כהרף עין לפני צאת הכוכבים ורצי מאזי כרצי יוסי ס"ל וכי טעזיל מקמי הכי סמוך לחשכה הוא חזמן ספיצה קרינן ציה: קשיא

דילמא ציאס אורו. שיאור השמש ציוס השמיני ויטהר האיש עצמו בהצלת קרבנותיו וטוהר יאכל: אם קן. דהאי קרא וטהר לשון אורי הוא נימא קרא ויטהר מאז וטהר: אדרי. לשון עבר נתפנה מן העולם השמש: מצרייתא. דקמני לקמן צשמעמין משעה שהכהנים (ו) נכנסין לאכול בתרומתן ורחיה לדבר לאת הכוכבים ש"מ אין כפרתן מעעכבתן: **משעני** שאין לו נר להדליק צסעודתו: **סיפא** ודאי פליגא אמטני. דקמני הכא עד שעה שעומד ליטער מתוך הסעודה והיינו לא כר' אליעזר ולא כרצנן ולא כרצנן גמלאל. דדריש וצסכךן תחלת זמן ספיצה וצצמתי' זמן עד שוף הסעודה הראשונה: **עני ופתי**. עני כל לילומי וכהן עומא לאכול בתרומה: **חד שעורא הוא.** לאת הכוכבים: **צערי צצכות.** ממריין לסעודה שהכל מוכן: **שאין ראה לדבר.** שהיוס כלה צצאת הכוכבים זכר לדבר איכא: **דמחשבי.** ועוין מלאכה צלילה משקיעת החמה עד לאת הכוכבים: **ומקמי.** ומשימין קודם היום דלימא יוס לא הוי עד הנן החמה והס מקדימין מעלות השחר דהוי כמו מהלך ה' מילין (פסחים דף ט"ג): **ס"פ** והיה לנו הלילה משמר. מקדאמר והיוס מלאכה אלמא האי דעבר מעלות השחר עד לאת הכוכבים יומא הוא. וזכר לדבר איכא דכל עת מלאכה קורא למזבז יוס: **ק"ד.** רוצ צני אדם [א] היינו עניים כלומר צני אדם צערי צצכות ועניים צימות החול חד שעורא הוא: **משעה שקדש היום צערי צצכות.** היינו צין השמשות ספק יוס ספק לילה וכיון דספק הוא קדש היום מספק: **משעה שהכהנים טונולס.** היינו קודם צין השמשות כדי שיהא להס קודם צין השמשות העריב שמש והכי אמרינן צצמה מדליקין (שבת לה.) דזמן טעזילה קודם צין השמשות מעט: **והלא כהנים מצטוד יוס הס טונולס.** רצי יהודה לטעמיה דלומר צצמה מדליקין צין השמשות כדי מהלך חצי מיל קודם לאת הכוכבים קרוי צין השמשות והוי ספק הלכך טעזילה דמקמי הכי מצטוד יוס הוא ולאו זמן ספיצה הוא ולקמן מפרש מאז אהדר ליה רצי מאזי: **נכנסין להספ.** אית דלמני צימות החול ואית דלמני צצצמות מכל מקום מאוחר הוא (לכולס): **והי מינייהו מאוחר.** הו' (לכולס) דעני לו דכתיב: **ה"ג** או **ס"ד דעני קודם ר' חנינא היינו ר' אליעזר:** צין השמשות דר' יהודה [ג] מהלך חצי מיל לפני צאת הכוכבים ודרצי יוסי כהרף עין לפני צאת הכוכבים ורצי מאזי כרצי יוסי ס"ל וכי טעזיל מקמי הכי סמוך לחשכה הוא חזמן ספיצה קרינן ציה: קשיא

הגהות הב"ח

(א) נמי והדר פשטי ליה מצרייתא: (ב) רש"י [ג] וצמתי' דר' אליעזר וכו' על הארץ דברי קבלה וצא השמש וכו' מצרייתא סימן לדבר: (ד) א"כ ה"פ שמשו דהיינו ביאת אורו) דהיינו זמן ששעורא פתו במלח לנכנס ונכנס מצדו ק"ל היינו לא דרוקא שקיעת החמה:

גליון הש"ס

נמי' הדר יומא פתוי' רש"י צצכות ד"ה וטבי: בהגהות מחרי"ב אחר תיבת ביה"ש. אכל קשה לי הלא צצצות שס אילת לברי' שיעור צצצות צ' תלמי או ג' רש"י מיל וי"ע: תוס' ד"ה משעה ב'. פתי' ופתי' כ"ו. וכו' צעני ע"ה יחי שעורא. כפסי' חזון יעקב צצצ גליון מוס' נכ"י:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ק"ד. היינו עניים. י"ל אינס: [ב] שם ד"ה צין השמשות מהלך חצי מיל. י"ל ויזר ממזי מיל. לכהן מיל תלמי מיל וי"ג: רש"י מיל (שבת ד'ז):

מוסף תוספות

א. בתוס' ק"ש כתב, והעני מתי קראו ק"ש וכו' בעניתי נכריס איכא שיעורא למילתא (עין בהש"ס). ב. בתוס' ר"ש כתב, דלא מסתבר ליה לחלק כ"כ בשעור זמן ספיצה בקודם צאת הכוכבים.

רב ניסים גאון

אשמה אלא אם כן עשה דבר שגורלו לו אשמה ופשע שמתחייב עליו להחכפר בקרבן ולא מצינו בפשטון של מחובים הללו כלום מזה הדבר אבל העתיק לנו בתוס' זיל פירושו של דברים הללו ובידורן והגידו לנו אי זו פשע הוא שחייב אותו הקרבן ההוא ומאי היא אכילת מקדש הקודש או ביאת הקדש כדתיב (שבועות דף ו') ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדושי הווהר ועש על הטומאה חייב קרבן על הטומאה מה כשהווהר ועש על הטומאה על טומאת מקדש וקדושי אף כשהוא על טומאת מקדש וקדושי ומי שנגע בדבר מכל הטומאות הנזכרות ככתובין ואכל כית מבשר הקדש בשגגה או נכנס למקדש בשגגה נתחייב קרבן עולה ויורד דקדתי

כספיה דהייא מתי' שהוכנהו (כריתות ד' ב') חוץ מן הטומאת מקדש וקדושי שהוא בעולה ויהיה לו ידיעה בתחלה כי אותו הבשר קודש הוא וגם יהיה לו ידיעה בטומאה שנתמא בה ובשעה שאכלו שנג באחת מןן או בשתייהן ואח"כ נודע לו אותו הדבר שכבר שגג בו כדתיב (שבועות ד' ב') כל של בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בבתייה אלא בעולה ויורד ומי ששתה דבר אחד מקדשי המזבח חוץ לעורה או הקטיר מהם כלום בחוץ חייב כרת כדכתיב (ויקרא י"ז) איש איש מבת יישראל אשר ישחת [וגו'] ואל פתח אהל מועד לא הביאו ומי ששתה מןן שוף פרוטה שבונו נתחייב באשם מעילות כדכתיב (ש"ס ח') נפש כי תגעול מעל הטמא בשגגה וגו' והזאת נמי אין מותר לו לוכל מהם כלום דגמל ליה מלך וחומר ממעשר בספ' (ל) אלו המדות צדיקין הקדשים מן התרומה וגו' רבנן דאית להו מדות אחרות שחן צדיקין בהון מן הטומאה אין אנו מאריכין להזכירם ליה שחן נכללות בזה המשנה דמי' חגיגה (דף כ') דתני תומר בקדוש מבחוריה וכו' ולמותר גמורא ורבנן לללי דתרוסיה של לה יתרון על העשיר ומעלה למעלה ממעלתו שיתחבוב חייב עליה מיתה כדכתיב (ויקרא י"ב) ומתו בו ויחללוהו והמעשר לא חייב עליו יתור המלקות על האוכל מעשר טמא כמו ששנו (יבמות דף ע"ג) אוכלו בטומאת עצמו לוקח מה שאין כן

(ב) אולי י"ל צ"פ טונול יוס וצמתי קא ע"כ.